

NYARALÁS NAGYÍTÓVAL

VIRÁGSZÖNYEG A KÁLI-MEDENCÉBEN

RITKASÁGOK A BAKONYBAN

A BEFEKETÍTETT FARKAS



TERMÉSZETTUDOMÁNYRÓL FIATALOKNAK 1990. VI. ÉVFOLYAM



6

JÚNIUS

ÁRA: 29,50 Ft

## A kivághóhoz

### Menyétfélék cibetmacskafélék

A menyétfélék kurta karmú, rövid fülkagylójú ragadozók. Testük többnyire karcsú. Magyarországon több fajuk is előfordul, a házi görény kivételével valamennyi veszélyeztetett és ezért természetvédelem alatt áll.

A cibetmacskafélék küllemre átmenetet képeznek a macskafélék és a menyétfélék között. A cibetmacskafélékből az oligocén időszakban alakultak ki a ma élő macskafélék.

A kivágot írta Kutunidisz Kiriakosz  
Fényképezte a szerző és Kovács Zsolt

*Cibetmacska (Viverra tangalunga)*



### Az ugató szarvas



*Indiai muntyák*

Senki nem ütközik meg azon, ha egy kutya ugatni kezd. Sőt, az erdőt-mezőt járó természetbarátok számára az sem meglepő, hogy az őz mély vakkantással riaszt. Ám, hogy egy szarvas úgy ugasson, mint bármelyik házörző — ez már enyhén szólva túlzás!

Pedig az Európába is betelepített, apró testű muntyákszarvas „bőgéskor”, azaz üzekedéskor és riasztáskor bizony olyan hangokat hallat, hogy azt bármelyik kutya megirigyelhetné.

A muntyákszarvasok hét faja Dél- és Délkelet-Ázsiában őshonos.

A legnagyobb elterjedési területe a viszonylag nagy testű indiai muntyáknak (*Muntiacus muntjak*) van.

1988-ban Thaiföldön különös muntyákszarvasokat figyeltek meg. A későbbi kromoszómavizsgálatok kiderítették, hogy egy ezeddig teljesen ismeretlen fajt fedeztek fel, melyet *Muntiacus gongschansis*-nek neveztek el.

Az Európába is betelepített kínai muntyák (*Muntiacus reevesi*) igen kicsi, termete akkora, mint egy foxterrier. Csupán a bakok viselnek rövidke, hosszú agancstöről növesztett 5-6 centiméteres agancsot. Fejűszüket május—júniusban vetik le, s októberre—novemberre fejlődik ki az új agancs. Érdekes módon az üzekedési harcokban nem agancsukat, hanem a hosszú, mintegy három-négy centiméteres szemfogaikat használják. A muntyákszarvasnak nincs meghatározott párzási időszaka. A suták 210 napos vemhesség után egy-két pöttyös színű borjat hoznak világra. Újabb kutatások szerint a muntyákszarvasok egész évben jól megfigyelhető családi közösségben élnek. Táplálékuk változatos, szívesen fogyasztják az egynyári növényeket, különböző leveleket, gombákat, gyümölcsöket, bogycókat, sőt, némelyik fa kérget is. A kínai muntyákat a századforduló táján honosították meg Délkelet- és Közép-Angliában, valamint Észak-Franciaországban.

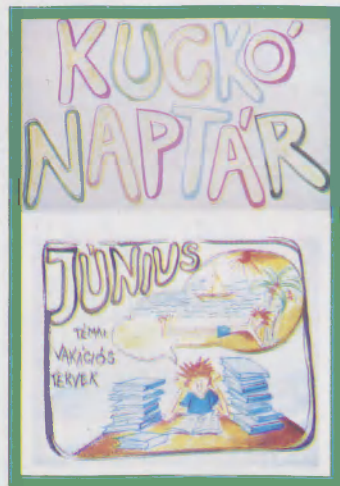
**KOVÁCS LÁSZLÓ**

### Táboraink

Lapunk augusztus első hetében kutyás gyermekek számára táborot szervez Kemencén. Ugyanebben az időben természetmegfigyelő táborunk lesz a Mátrában.

A Fővárosi Állat- és Növénykert lapjával, A Természettel közös nyári tábort szervezünk, melynek időpontja augusztus eleje.

Ha van kedved, s kíváncsi vagy az állatkerthé hátterüzemére és szeretsz kirándulni is, itt a helyed. Irj nekünk!



# Ritkaságok a Bakonyban



Kövér daravirág

A Dunától a Balatonig húzódó Magyar-középhegység növényvilága igen gazdag és változatos, ez a terület sajátos klímájának köszönhető. A kontinentális éghajlatra jellemző hideg tél és forró nyár ezen a vidéken kiegyenlítődik. A telek viszonylag enyhék, s a csapadékmaximum sem nyár elején alakul ki, hanem megoszlik tavasszal és ősszel. A sajátos éghajlati hatás következtében olyan növényfajokkal is találkozhatunk, melyek egyébként a Balkánra, a szubmediterrán, sőt mediterrán vidékekre jellemzők. A növényzet változatosságát még fokozza, hogy a számos melegkedvelő faj mellett a mély völgyek szurdokerdeiben hidegtűrő fajokkal is találkozhatunk.

Ha sok védett és ritka növényt szeretnél egyetlen

helyen látni, feltétlen a déli lejtők sziklagyepeit és csereszömörcés mohos-tölgyes karsztbokorerdőit kell fölkeresned. Kora tavasszal a száraz, napsütötte sziklákra a kövér daravirág (*Draba lasiocarpa*) sárga virágfürtű növénypárnáskáit találhatod. A humuszban gazdagabb részekben virít a leánykököröcsin (*Pulsatilla grandis*). Tavasz végére a hegyi árvalányhaj (*Stipa pennata*) ivesen hajlott, szőke toklászeit simogatja a tavaszi szellő.

De nemcsak a sziklagyepet, hanem az azt szegélyező karsztbokorerdőt is érdemes végigbóklásznunk. Nem nehéz felfedezni a nyúlánk termetű, piroslila fürtösvirágzatú nagy ezerjófűvet (*Dictamnus albus*). Májusi estéken, vagy futó záporok után a virágok nehéz citromillata már messziről



Hegyi árvalányhaj

Nagy ezerjófű



jelzi jelenlétüket. Érzékeny bőreik óvakodjanak érintésétől, mert nehezen gyógyuló kiütéseket okoz.

Kora tavasztól néha nyár elejéig szinte folyamatosan bontja fénylő sárga szirmait a tavaszi hérics (*Adonis vernalis*).

Az erdőszélen a figyelmes sétáló könnyűszerrel felfedezheti a ciklámenlila, fűszeres illatú, örökzöld félcserjénket, a henye boroszlánt (*Daphne cneorum*). Vastag töből eredő szára rendszerint elnyúlva hever a földön. Aprócska, orgonához hasonló virágai a leveles hajtás végén dús virágú csomót alkotnak. Ha beljebb haladunk a karsztbokorerdő tisztásain, egy újabb dekoratív növényre bukkanhatunk. A tavasz előrehaladtával kezd virágozni a tarka nőszirm (*Iris variegata*). Belső lepellevelei sárgák, míg a külsők világosabbak, barna, vöröslő ereszettel.

Aki azonban igazán szépet akar látni és meg akarja keresni a „virágok királynőjét”, az nem kis dologra vállalkozik. Csak a vakszerencséivel, vagy kitartó, módszeres kereséssel érhet el sikert. Aki azonban egyszer megtalálja Európa legnagyobb orchideáját, a boldogasszony papucsát (*Cypripedium calceolus*), az egyszeriben elfelejti minden addigi fáradozását, a néha éveken



**Henye boroszlán**



**Tarka nőszirm**  
**Boldogasszony papucs**

keresztül tartó keresgélésben elnyűtt bakancsát, szétfoslott gúnyáját. A 30—40 centiméteres hengeres szár végén helyezkedik el a virág, amelyből a legfeltűnőbb a rendszerint 3—5 centiméter hosszú, aranysárga papucsforma mézajak. Ezt övezi öt sallangszerű bíborbarna lepellevél, melyek közül a két alsó összenőtt. Ritkaságának egyik oka, hogy nem minden karsztbokorerdő megfelelő a számára. Szereti a száraz, meleg talajt, de ugyanakkor szivárgó vízre is szüksége van. Sem a sok fényt, sem az erős árnyékot nem tűri. Apró magvaiból csak akkor fejlődik növény, ha a talajban egy bizonyos gombafaj tenyészik. Ha a csíranövény nem jut kapcsolatba ezzel a gombával, menthetetlenül elpusztul. Ha azonban létrejön a szerencsés találkozás, még akkor is nyolc-kilenc év telik el a virágzásig. Aki azonban elhatározza, hogy mindenáron megkeresi ezt a növényt, az sem tölti hiába az idejét a teljes sikerig, hiszen ezekben az erdőkben sok más érdekes növényre bukkanhat.

(Következő számunkban folytatjuk.)

**LÓRINCZ ISTVÁN**  
*A szerző felvételei*



# NYARALÁS NAGYÍTÓVAL



Pontuszi tanúrák



Dafnia és sisakos vízibolha



A legszebb két hónap a július és az augusztus. Csak az a baj, hogy gyorsan elrepülnek a hetek és ősszel legfeljebb a lebarnult bőr emlékeztet a szép nyári hónapokra. Pedig maradhatna más emléked is a nyaralásról, így többek között a Balatonról. Ráadásul az ott töltött pár hét is szórakoztatóbb lenne, ha vinnél magaddal nagyítót, esetleg kis mikroszkópot és egy sűrűszemű női harisnyadarabból készített kis hálót.

A Balatonban rengeteg szabad szemmel nem, vagy csak alig látható növény és állat él. Ahelyett, hogy a szerencsétlen küszöket fognád ki és tennéd befőttes üvegbe, ahol oxigénhiány miatt gyorsan elpusztulnak, vadássz apróbb állatokra, kis rákocskákra, amelyekből igen sok faj él a Balatonban. A parti köveket sűrűn belepő fonalas zöld algák között élnek a pontuszi tanúrák. Ezek mintegy 10 milliméter hosszú, üvegátlátszó állatok, nyélen ülő nagy szemek vannak. Értékes haleleségek, ezért csak néhányat fogj ki, mert akár csak a halak, ezek is gyorsan elpusztulnak. Találsz a parti vizekben kis kagylós rákokat és színes víziatkákat. Már pár méternyire a parttól is foghatsz a Balatonban gyakori sisakos vízibolhát, de nézd meg az útszéli árkok vizét is, ahol nagyobb testű vízibolhák, dafniák is élnek, amelyek testében megfigyelheted a szaporán dobogó szívet, a háti költőüregében a nyári petéket, vagy a fejlődő kis vízibolhákat.

Ezek már hosszabb ideig is életben maradnak, de ha elpusztulnak, a víz rossz szagú lesz tőlük.

Természetesen nézhetsz apróbb virágokat, rovarokat is nagyítóval. Az ilyen természetbúvárkodással összekötött nyaralást nevezik aktív pihezésnek. Kezdd el!

**DR. LOVAS BÉLA**

*A szerző felvételei*



**Vízitka és kagylós rák**





## Egy darabka Afrika

Meglepő, de hazánk leginkább látogatott idegenforgalmi vidéke, a Balaton-part híján van a biológiai ismeretszerzés lehetőségeinek.

Nincs állatkert, az érdeklődőknek Veszprémbe kell utazniuk, ha egzotikus állatokat szeretnének látni. A keszthelyi Helikon Múzeumban pedig marcona őrök vigyáznak néhány preparátumot.

Csupán a néhány elmúlt évben változott valamelyest a helyzet. Balatonedericsen Európa és Afrika állatvilágát bemutató múzeumot és vadasparkot létesített a Tanzániából hazatelepült neves afrikavadász, dr. Nagy Endre.

A múzeumban tróféákat, jó nevű festőművészek alkotásait, állatbőröket és népművészeti tárgyakat, a kastélyszerű épület parkjában pedig élőállat-gyűjteményt láthatsz. A komótosan mozgó, koromfekete, nagy testű bivalyok Afrikát juttathatják eszedbe, noha ott nem házibivalyok, hanem kafferbivalyok élnek.

Am, mivel az utóbbiak fogságban meglehetősen fé-

kezhetetlenek, a házibivalyok tartása sokkal egyszerűbb. Minden házibivaly-bemutatót génbanknak tekinthetünk, mivel a faj gazdasági jelentősége az utóbbi évtizedekben a minimálisra csökkent. Igavonásra már nem használják, nagy zsírtartalmú teje miatt pedig már nem éri meg tartani. Házibivaly hazánkban csupán állatkertekben és rezervátumokban él.

Érdekes a lúd- és récegyűjtemény is, noha a madárbarátok számára minden bizonnyal a tejbagoly (*Bubo lacteus*) látványa jelenti a legnagyobb élményt. Afrikában hét uhufaj él, az afrikai uhu (*Bubo africanus*) és a már említett tejbagoly.

Allatkertekben mindkét faj ritka, sőt ez utóbbi szenzációnak mondható.

Dr. Nagy Endre tervei között szerepel egy afrikai madárgyűjtemény összeállítása, egy nagy házibivaly-génbank létesítése, valamint egy gyalog szafari, ahol a látogatók a hazai faunával ismerkedhetnek meg. Míg ez készen lesz, addig karámokban csodálhatják meg a látogatók az őzeket, szarvasokat és muflonokat.

Az oktatást szolgálják az életnagyságú makettek, amelyek olyan állatokat formáznak, amelyek bemutatására jelenleg nincs lehetőség.

Ilyen például az a struccpár, amely mellett eredeti strucctojások „várnak a kikelésre”.

Természetesen leopárd sem kőszálhat szabadon a parkban, így hát őt is csak egy életnagyságú plasztikán láthatjuk.

Sok érdekességet nyújt egy balatonedericsi látogatás. Ha arra jársz, feltétlenül nézd meg a gyűjteményt. Tanulni a szünidőben sem szűgyen!

**KOVÁCS ZSOLT**  
*A szerző felvételei*

# Menyét- és cibetmacskafélék

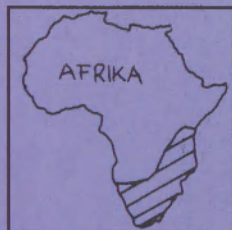
## Halásznyeszt *Martes pennanti*

Szőrzete hosszú, így kiválóan tűri a hideget. Tömött bundájáért sajnos kíméletlenül vadászszák. A nagyobb folyók és tavak környékén él, mint nevéből is kitűnik előszeretettel fog halat. Érzékszervei jól fejlettek. Testhossza mintegy 30—40 cm, ehhez járul hosszú farka. Állatkertekben rendkívül ritkán látható.



## Törpe monguz *Helogale undulata*

A legkisebb cibetmacskaféle. Kisebb kolóniákban él. Társas viselkedése igen fejlett; a föld alatti járatok közös örei rendszeresen váltják egymást, s veszély esetén is közösen védekeznek. Testhossza mindössze 20—25 cm, farokhossza 15—20 cm. Madarakkal, tojásokkal, rovarokkal és kisemlősökkel táplálkozik. Állatkertekben ritka.



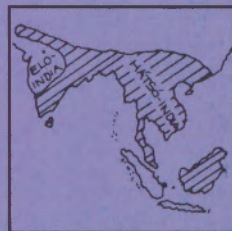
## Mocsári monguz *Atilax paladinosus*

A mocsaras területeket lakja. Nagyon gyors és ügyes, érzékszervei kiválóak. Kedvenc tápláléka a hal és a madártojások, de emellett mindent zsákmányol, amit le tud gyűrni. Állatkertekben ritkán látható, mivel beszerzése és táplálása egyaránt nehéz. A természetben kolóniákban él, így állatkertekben is „megköveteli” a társaságot.



## Pálmásodró *Paradoxurus hermaphroditus*

Annak ellenére, hogy a cibetmacskafélék közé tartozik, növényi eredetű táplálékot is fogyaszt. Súlyos károkat okozhat a pálmák fiatal hajtásaiban és az ananászültetvényekben. A kávéceszre természetét is szívesen fogyasztja. Testhossza 45—50 cm, farokhossza nagyjából ugyanennyi. A nőstények általában három—négy kölyköt hoznak világra. Magyarországon csak a budapesti állatkertben látható.



## Méhészborz *Mellivora capensis*

Hasa, lába koromfekete, háta ezüstszürke. Nagy testű faj, hossza több mint egy méter. Leginkább erőteljes fogzatával és karmaival védekezik szorult helyzetben, ám az ellenség megfutamításában erős szagú váladékot termelő bűzmirigyei is segíthetnek. Mint nevéből is kitűnik, imádja a mézet, ám emellett kisebb emlősöket, madarakat, hüllőket, kétlábúkat, halakat is eszik.



## Fossza *Cryptoprocta ferox*

Fejformája és egész testalkata a macskafélékre emlékeztet. Még karmait is vissza tudja húzni valamelyest és bűzmirigyei sincsenek. A nőstények mintegy 70 napi vemhesség után általában 2—4 kölyköt hoznak világra. A fossza egy méter hosszú, s ehhez járul még egy rövid szőrű, aránytalanul hosszú fark. Kisemlősökkel, madarakkal és azok tojásaival táplálkozik.







## Ázsiai vagy óriás borz *Arctonyx collaris*

Hasonlít az európai borzra, de zömökebb annál, torokfoltja terjedelmesebb és a farka is végig fehér. Hossza 55—70 cm, ehhez járul még a 15—17 centiméteres fark. Testsúlya 7—14 kg.

Éppúgy mindenevő, mint az európai borz, de tápláléka zömmel állati eredetű. Az ázsiai borz Európában csupán a duisburgi állatkertben látható.



## Rozsomák *Gulo gulo*

A legnagyobb menyétféle. Testhossza egy méter, farokhossza 15 cm, testsúlya mintegy 30 kg. Veszélyes ragadozó, sarokba szorítva még az emberrel is szembeszáll. A németek „torkosborz”-nak, vagy nagyevőnek nevezik, mivel mindent elfogyaszt, amit képes elejteni. Nincsenek biztonságban tőle a jávorszarvasborjak és a kifejlett rénszarvasok sem. Állatkertben ritka.



## Szurikáta *Suricata suricatta*

Mintegy görény nagyságú, 25—35 centiméter hosszú, 17,5—25 centiméteres farkú cibetmacskaféle. Kolóniákban él, melyek legalább huszont példányból állnak. Másfél méter mély és tíz centiméter átmérőjű járatokat ás, veszély esetén is ezekbe menekül. A szurikáta állatkertekben ritka, Magyarországon csupán a budapesti állatkertben és a Szegedi Vadasparkban látható.



## Nagy fogú borznyest *Melogale personata*

Dél-Kína és Észak-Vietnam jellegzetes menyétféle. Testhossza 30—35 centiméter, a homlokától a test egyharmadáig 2—3 centiméter széles sáv húzódik. Természetes életmódjáról szinte semmit sem tudunk. Annyi bizonyos, hogy érzékszervei kiválóak. Állatkertekben ritkán látható, jelenleg a budapesti állatkertben két nőstény él. Kisemlősökkel, madártojásokkal és rovarokkal táplálkozik.



## Sárga monguz *Cynictis pennicillata*

Ötven példánynál népesebb kolóniákban él. Föld alatti „várat” épít, melyeknek több kijárata is van. A sárga monguz testhossza 30—35 cm. Tápláléka emlősökből, rovarokból áll. Legfőbb ellenségei a kígyók, ám ezekkel közösen bátran szembeszállnak.

A sárga monguz állatkertekben ritkán látható, noha a tartási körülményekre nem különösebben kényes.



## Északi petymeg *Genetta genetta*

Nevével ellentétben Dél-Afrikában is előfordul. Az összes cibetmacskaféle közül a petymegek hasonlítanak a legjobban a menyétfélékre. Az északi petymeg rövid lábai ellenére gyorsan és rendkívül ügyesen mozog. Zsákmánylistája változatos, kétélűeket, hüllőket, rovarokat, madarakat és kisemlősöket egyaránt fogyaszt. Hossza, tekintélyes farkával együtt egy méter.



Napfényben,  
esőben,  
szélben...



Védi és gondozza bőröd!



# Virágszőnyeg

A Balaton-felvidéken, a Révfülöptől északra fekvő, bazalthegyekkel körülvett Káli-medence az egyik legszebb tájvédelmi körzetünk. Sokszínűségével rengeteg érdekességet és kalandot tartogat. Megtaláljuk itt a juhlegelőt, a nádassal szegélyezett Kornyi-tavat, a geológiai érdekességű szentbékfallai és kővágóórsi kőtengereket. A dombok hátán növénygyepek és alacsonyabban fekvő vizenyők váltogatják egymást. A medence legmélyebben fekvő pontja a sásdi rétek területe. Hatalmas nádas hullámszik itt, amelyet kisebb-nagyobb tisztás foltok, kiemelkedő dombocskák és vizesárok szakítanak meg. Érdekes és ritka növények élnek erre. A dombok magasabb térszínein kora tavasszal virágzik a fekete kökörcsin és a törpe nőszirm. Nyár elejére a kép átalakul: százával jelenik meg az árvalányhaj, az orchideák közül a pókbangó, a sömörös kosbor és az agárkosbor. Tarka gyepszőnyeggé változik az ősszel és kora tavasszal legeltetett mező. Az emberi beavatkozás másik jele: a mélyedés karsztos eredetű vizét csatornáknak vezetik el. Ezzel a lehető legrosszabbat teszik a mélyebben fekvő területek növényeinek. Többségében vízkedvelő fajok nőnek, amelyek jelzik, hogy itt régen bőséges vízellátás volt.

**Kőtenger Szentbékfalla mellett — a hatalmas kövek a földmozgások révén kerültek a felszínre**



**A vidrafű neve a vidra élőhelyére utal  
Kiemelten védett orchideafajunk a pókbangó**



# eg a Káli-medencében

Mivel életfeltételeik megváltozása miatt veszélybe kerültek, félo, hogy számuk egyre csökken. Pedig igazi unikumot is tartogat a terület, egy tavasszal nyíló, lilásrózsaszínű virágú lánpnövényt, a lisztes kankalint, amelyet már sehol az országban nem láthatunk ilyen szépen virítani. Az ok a lárterületek lecsapolása.

Ezzel más, ma már igen ritka növény fennmaradása is veszélybe került: a lápi nyúlfarkfű, a gyapjúsás, a sárga és a szibériai nőszirom. Az orchideák több fajjal képviseltetik magukat: a vitézkosbor és a mocsári kosbor még gyakori, a szúnyoglábu bibircsvirág és a mocsári nőszőfű ritkább. Különlegesen ritka a fehér májvirág, hatalmas vízigényével tűnik ki a vidrafű. Az ősz eleji tájat a kornistárnics festi enciánkékre.

Majd minden héten más-más növény virágzik. A legfontosabb dolog a védelem és a háborítatlanság biztosítása. A felsorolt növények mind a védett fajokhoz tartoznak, ritkaságuk, szépségük vagy pedig különleges élőhelyigényük miatt. Ezért a jövő feladata, hogy a sásdi rétek területe fokozott védelem alá kerüljön.

**ALBERT ÉVA**  
*A szerző felvételei*

**A területet keresztülszelő vizesárvok — a nádast 1989-ben leégették**



**Egyedülálló értékünk: a lisztes kankalin — nevét a levélfonák fehér bevonatáról kapta**

**A kornistárnicsot régen a tüdőbaj gyógyítására használták**





Székicsérek élőhelye a Berettyó mentén

# A székicsérek földjén

Hazánk madárvilágának ritka fészkelő és fokozottan védett tagja a székicsér (*Glareola pratincola*), melynek fészkelő létszáma az utóbbi években sajnos 50 pár alá süllyedt.

Főként a kopárra legeltetett szikes puszták környezetében költ, elsősorban a Hortobágyon. Ennél a fajnál kibontakozott egy újnak éppen nem mondható, de mindenesetre érdekes fészkelési jelenség, mégpedig a belvíznyomta rizsföld környéki mezőgazdasági területeken való megtelepedés.

A székicsérek április vége táján érkeznek meg a költőhelyeikre, ahol május közepén sajátos nászceremónia eredményeként kialakul a laza fészkelőközösség, a kolónia. A száradó talajfelszín növényzettel ritkán benőtt részén kaparnak ki egy jelképes kis fészkecsészét és abba rakják két-három tojásukat. A tojások színe és mintázata kiválóan alkalmazkodik nemcsak a szikes pusztai környezet, hanem a mezőgazdasági terület száradó talajfelszínének színeihez is. A madarakat tulajdonképpen nem zavarja a mezőgazdasági kul-

túrterület környezete, ha az a számára megfelelő helyen fekszik. Így találtam telepüket cirokban, napraforgóban, kukoricában és zabvetésben is. Ezek zömében olyan helyen feküdtek, ahol a madarászok számára szinte semmilyen érdekesség nem kínálkozott, távolról „közönséges” mezőgazdasági területnek látszott.

Feltételezhető, hogy ezeken a területeken már korábban is költöttek, csak valahogy nem lelte meg őket senki.

A székicséreknél mindkét szülő kiveszi részét a költésben.

Június közepétől már a fiókákat nevelik a párok. Ekkorára már a kultúrnövény-állomány is besűrűsödik, ami a madarakat már nem zavarja a kilátás miatt, mert a költés már véget ért, a fiókák pedig jó rejtőzési lehetőséget találnak a felmegasodó növényzet között is. A családok júliusban lassacskán eltűnnek a költőhelyükről és árasztások, rizsföldek, belvizes tavak, erек mentén gyülekeznek és felkészülnek az augusztus végén, szeptember elején elkezdődő vonulásra.



A száradó talajfelszínhez jól alkalmazkodik a fészekalj



Fészken ülő székicsér



A fiókák csak felszáradásukig maradnak a fészekben



Székicsérfióka

A klasszikus pusztai fészkelőhelyek már védelem alatt állnak.

A mezőgazdasági területeken fészkelők védelmére azonban a kolóniák ismeretlensége miatt a természetvédelem nem tud mindig figyelni. A kultúrnövények ápolási munkái, a talajművelés

és a vegyszerezésből adódó kár jelenti számukra a legnagyobb veszélyt, így megtalálásuk esetén az illetékes mezőgazdasági üzem megértő segítsége nélkülözhetetlen. Erről ezidáig jó tapasztalatom volt.

**SZELL ANTAL**  
*A szerző felvételei*



Az Aggteleki-hegységben élő farkasok egyike

# A befeketített farkas



Nyomát a kutyától  
nehéz megkülönböztetni

A farkasról kialakult évszázados hiedelmekkel ellenkezőt F. Mowat „Ne féljünk a farkastól” című könyvében olvashatsz.

Ne hidd azonban, hogy ő az egyedüli, aki a farkast nem mint első számú közellenséget mutatja be, sőt annak ellenkezőjét állítja.

Újfalvi Sándor 1854-ben megjelent, az „Erdélyi régebbi és közelebbi vadászatok és vadak” című szép könyvében a következőket írta: „Utazók leírásából olvastam, hogy Oroszországban télen a faluban is megtámadják az embert, s hogy a gyorsan haladó szánokat is üldözőbe veszik... Azt megengedem, hogy a farkas hidegebb éghajlat alatt nagy koplalás miatt merészebb lehet valamivel, de az orosz farkas termete s bőre csak az, ami itt nálunk: s ezért ily fickós bátorságot föl nem tehetek róla.”

A leírás további részében példákkal támasztja alá, hogy a farkas még a halott embert is respektálja. Összegezve: a mai napig nincs elfogadható bizonyíték arra, hogy bundás testvérünk valaha bennünket megtámadott volna. Arra viszont számtalan bizonyíték van, hogy mint a feladatát

végző csúcsragadozó, a táplálékul szolgáló vadállomány jó állapotának őre és szabályozója. Bűne csak az, hogy ezt a tevékenységet a vadász ellenében végzi, és meg kell mondani, sokkal nagyobb szakértelemmel. Tehát a mai vadgazdának „táplálékkonkurensé”.

A történelmi Magyarország területén mindig élt farkas, a *Canis lupus*. Civilizáciánk terjedése miatt azonban egyre inkább visszaszorult az ember által alig háborgatott magashegységek területére, így a Kárpátok régiójába. Alföldünk nádi farkasa azonban, a Balkánon még meglévő aranszakál, a *Canis aureus* hazai változata, a *Canis aureus hungaricus* élőhelyének megszűnése miatt végérvényesen eltűnt az állatfajok listájáról.

Az utóbbi évtizedig azt mondtuk, hogy országunk mai határai között farkas nem él, csak időközönként jelenik meg a környező országokból. Az elmúlt tíz évben viszont, valószínűleg a védelem és a vadászati korlátozások hatására a helyzet megváltozott. Lassan kezdi elfoglalni régi, elhagyatott élőhelyeinek egy részét, főleg a természetvédelem alatt álló területeken, így a Börzsönyben, Mátrában, Bükkben, Aggteleki-hegységben és a Zemplénben. Az Aggteleki Nemzeti Park területén az utóbbi öt esztendőben többször figyeltük meg jelenlétét. A legtöbb, amiről egy csapatban jelzést kaptunk nyolc egyed, fiatalok és idősek együtt, valószínűleg az egyik család. A 20 ezer hektáros területen feltételezésünk szerint két család él, összesen 16 egyed.

A farkas élő állatok elejtésével szerzi táplálékát. Ne hidd azonban, hogy a zsákmány csak szarvas,

őz, muflon vagy házi jóság lehet. Étrendjében szerepelnek különböző rovarok, pajorok, gyíkok, békák, pockok, egerek stb is. Sőt nyáron, ősszel kedvenc csemegéje a szilva, som, szamóca és más erdei gyümölcsök is. Az ember viszont nem tartozik a táplálékai közé!

A kiskarkas első tápláléka a minden szükséges tápanyagot tartalmazó anyatej. De mit eszik, amikor cseperedni kezd?

Ritkán nőtt, apró fogaival a hús tépése igen nehéz, a kölyöknek viszont gyorsan kell cseperednie, hogy önálló életet tudjon kezdeni a tél beálltaig. A farkasok különleges megoldást találtak: bébiételt készítenek! Az elejtett vad húsát apróra rágva a gyomrukban tartalékolják és sokszor nagy távolságról szállítják haza. Az így részben már megemésztett táplálékot a kicsinyek elé öklendezik, akik ezt már könnyedén el tudják fogyasztani.

A farkasról sem vadászati, sem természetvédelmi törvény nem rendelkezik, mivel úgy gondolták, nem él az országban. Amikor egyre gyakoribbá vált a megjelenésük, sorsukat szabályozni kellett. A korábbiakban minden egyes előfordulás kilövésével került napvilágra.

A jelenleg érvényben lévő szabályozás értelmében, ha valaki az Aggteleki Nemzeti Park területén farkast szeretne löni, annak ehhez a park igazgatóságától kell engedélyt kérnie. Hozzájárulásunkat viszont csak akkor adjuk, ha erre alapos indokot találunk. Ilyen indok jelenleg nincs.

**BUZETZKY GYÖZÖ**  
igazgató

Aggteleki Nemzeti Park

*Amerre a farkas jár /Horváth Róbert felvételei*



# Könyv a teknősökről



Szerkesztőségünk a közeljövőben könyvet jelentet meg a teknősökről. Az egyes fejezetek részletesen bemutatják a gyakori, fogságban tartott fajokat, ám helyet kap a könyvben a teknősök anatómiája, életmódja és terráriumi gondozásuk ismertetése is.

Könyvecskénket minden teknőst tartónak melegen ajánljuk!

**Farkas Balázs—Sasvári László: Teknősök** című könyve **előjegyezhető szerkesztőségünkben.** (1032 Budapest, Bécsi u. 171.)

**Sárgafejű lapos teknős**

*(Kovács Zsolt felvétele)*

## MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a Süni című lapot... példányban, az alábbi címre

Név.....

Cím (város, község, kerület).....

(utca, tér, lakótelep).....

(emelet, ajtó).....

Irányítószám.....

**Előfizetési díj egy évre 354 forint, fél évre 177 forint.**

**Az előfizetési díjat a részemre küldendő átutalási postautalványon egyenlítem ki.**

.....  
aláírás

A megrendelőlapot borítékban, bérmentesítve a következő címre kérjük feladni:  
**HÍRLAP-ELŐFIZETÉSI ÉS LAPELLÁTÁSI IRODA Budapest, XIII. Lehel u. 10/a.  
1900**



Távoli rokon — indiai orrszarvú Kovács Zsolt felvétele

## ORRSZARVÚ AZ ALGA-TÓBAN

Nagy esemény, ha néha új nyersanyagra bukkanunk a geológusok Magyarország területén.

Az 1970-es években a Bakony hegység peremén lévő Pula határában, szürkés színű, levelesen széteső kőzetre bukkantak a szakemberek. A magas szervesanyag-tartalmú agyagos kőzet annyi kátrányt tartalmaz, hogy gyufával is meg lehet gyújtani. Ennek a különleges kőzetnek a neve: olajpala.

Az olajpálából, ha az megfelelő minőségű, 500 °C felett kivonható az olaj. A magyar kőzet minősége változó, általában azonban megfelelőnek tekinthető. A mennyiséggel sajnos már több a gond.

A pulai olajpala egy mintegy kétmillió évvel ezelőtti bazaltvulkán belsejében kialakult krátertóban rakódott le. A kátrány (szervesanyag)-tartalom nagy része egyetlen, a Botryococcus nemzetségbe tartozó zöldalgának köszönhető. Ez az alga a számára nagyon kedvező körülmények között, a kráter-tóban elszaporodott. Az elpusztult s a tó aljára lesüllyedt algavázakból előbb iszap, majd olajpala lett. Ezért azután az olajpa-

lát sok geológus csak algakőzetnek, azaz alginitnek nevezi.

A valamikori krátertavat a jégkorszak előtti Közép-Európa gazdag növénytakarója vette körül. A korabeli fákat és bokrokat pontosan ismerjük, mert az olajpala megőrizte a kétmillió évvel ezelőtti növények virágporát. Az erdős, ligetes tájat ősi patások, ormányosok, ragadozók lakták. Talán két éve történt, hogy egy igazi szenzáció is előkerült a pulai alginitből. Egy őrszörzárú ép, mintegy háromméteres csontváza. A szerencsétlenül járt állat talán éppen inni ment az algatóhoz, amikor belecsúszott s odaveszett, és a tetemet az üledék lassan betemette.

Az olajpálából kiszabadítani az érintésre szétporló csontokat, bizony nem kis feladat. Érthető ha a preparálás sokáig tart.

Reméljük azonban, hogy hamarosan mindenki megtekintheti a hatalmas jószágot a zirci múzeumban.

Kanyarodjunk most vissza az olajpálához. Az Egyesült Államokban például óriási mennyiségű tártak már fel belőle. Könnyen lehet, hogy a kőolajkészletek megcsappanásával ebből állítjuk majd elő a nélkülözhetetlen energiahordozót és nyersanyagot.

De mire jó a magyar alginit? Nos, az eddigi tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy a magas nyersanyag és a növények számára fontos nyomelem tartalma alapján kiváló talajjavító. Remélhetőleg beválik majd a kertészetekben.

FÓZY ISTVÁN

# Lóvátett tudósok



(Mirtse Áron rajzai)

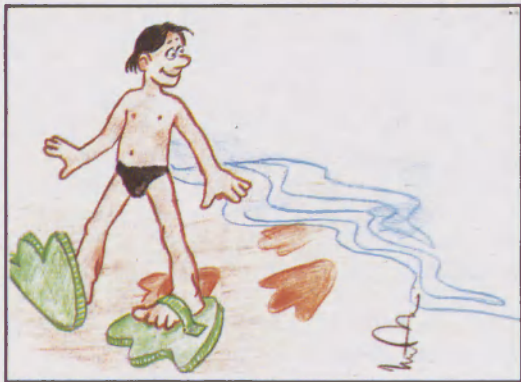
Egy floridai kisváros, Clearwater egyik lakója 1948-ban különös lábnyomokat fedezett fel a tengerpart homokjában. A nyomok meglehetősen nagyok voltak, 37 centiméter hosszúak, 28 centiméter szélesek és három hosszúkas lábujj lenyomatai is látszottak.

A jól reklámozott esemény felkelte Ivan T. Sanderson zoológus figyelmét, aki hónapokig tartó kutatómunkát végzett a helyszínen. Kifejtette azt a meggyőződését, hogy hiteles esetről van szó. Érvként felhozta, hogy a lábnyomok változatlanul követték a part legenyhébb lejtőit, és gondosan elkerültek minden sziklát és akadályt, beleértve a legkisebb bokrokat is. Állítása szerint ezek tipikus állati jellegzetességek. Elve-

tette az ember alkotta nyomok lehetőségét is, mert a nyomokba olyan nagy és erőteljes volt, hogy kizártnak tartotta, hogy ezt ember művelhette volna. Állítása szerint egy ekkora nyom elkészítéséhez körülbelül egy tonnányi súlyú talpat kellett volna viselnie az illetőnek mindkét lábán. Így tehát Sanderson állítása szerint egy 4,6 méter magas óriáspingvin hagyhatta ezeket a nyomokat.

Negyven évvel később a lábnyomok rejtélye napvilágra került. Két tréfamester, Al Williams és Tony Signorini úgy gondolták, ha a Loch-Ness-i szörny ilyen népszerű, miért ne lehetne Floridának is valamilyen nevezetessége. Signorini még most is kuncogva mesélte el a történetet: az „igazi szörny” egy pár öntött vasláb volt, amelyekre gumitalpakat erősítettek, így súlyuk mintegy 1,3 kilogrammot nyomott, ezért kellő mélységű nyomokat hagyhattak a homokban. A nyomok készítését csendes éjszakákon végezték, amikor a tengerpart üres volt és a tenger nem háborgott. Egy barátjuk csónakkal elvitte őket az öbölhöz, ott egyikük a felhúzott talpakkal kilábolt a tengerből, majd megtett úgy három kilométert a parton, aztán visszament a csónakhoz. És ez így ment éveken keresztül. Ha nem meséli el, sohasem derült volna ki a turpisság, és a kriptozoológia újabb állattal dicsekedhetne.

HUSVÁR LÁSZLÓ





Baribál *National Geographic* felvétel

## A varázslatos epe

Oldalakat lehetne megtölteni azoknak az állatfajoknak a felsorolásával, amelyeknek fennmaradását orvvadászok veszélyeztetik.

Nem is meglepő, hogy a medve is ide tartozik. Annál meghökkentőbb, hogy nem a bőréért irtják kíméletlenül a medvét, hanem az epehólyagjáért.

A távol-keleti babonák valóságos varázserővel ruházzák fel egyes állatok bizonyos testrészeit. A medve epehólyagja is ilyen csodaszernek számít: a hiedelem szerint nemcsak a férfiaságot serkenti, hanem egyenesen a medve erejét kölcsönzi elfogyasztójának. Nem egyedülálló ez a babona, hiszen az orrszarvúak porrá tört túlke is hasonló varázsszerként ismert. Veszélybe is került emiatt az öt ma élő orrszarvúfaj közül négy. A jelek szerint most a mackókon van a sor.

A pénzéhes dél-koreai orvvadászok minden igyekezetüket latba vetik, hogy más emberek tudatlanságából tőkét kovácsoljanak.

Az eredmény: Dél-Koreában összesen ötven örvösmedve maradt.

Az egyre növekvő kereslet kielégítésére a csempészek és vadorzók Kínába és Indiába utaztak. Az „árut” Hongkongon keresztül juttatták a fellevelepi piacra, elsősorban Dél-Koreába és Japánba. A babona nem említ fajokat. Az Indiából száрма-

zó zsákmány túlnyomó többsége ajakos medvéktől származott.

A kereslet időközben ijesztő méreteket öltött (hiába, buta ember akad bőven). 1988 első négy hónapjában egyedül Japánban 335 kg szárított „medvehólyagot” értékesítettek. Ha figyelembe vesszük, hogy a szárításnál a hólyag súlya jelentősen csökken, akkor ez azt jelenti, hogy ez a mennyiség 3–6 ezer mackó halála árán gyűlt össze! Nem is csoda, hogy az orgazdáknak kicsi lett Kelet-Ázsia. Működési területüket áthelyezték Kanadába és az Egyesült Államokba, ott van feketemedve bőven! A helybéli orvvadászokkal nem volt nehéz egyezsége jutni. 50–125 dollárt kapnak a fogakért és karmokért, az értékes epehólyagért pedig 250-et vagy még többet, hiszen ezt a csempész Szoulban 5000 dollárért értékesíti.

A vadőrök és természetvédők elszánt harcba szálltak, de minden hiába. A büntetés általában enyhe, az orvvadászok felszereltsége pedig rendkívüli. Arra is volt példa, hogy a nemzeti parkok medvéit adó-vevő nyakörvükre ráhangolódva kutatták fel!

Ráadásul a vadorzók mindenre elszántak, sem az ember, sem az állat életét nem becsülik.

**MIRTSE ÁRON** a *Wildlife Conservation* nyomán

# Mozaik

A jangcei folyami delfineknek már csupán háromszáz példányuk él a természetben! E 2,5 méter hosszú, s mintegy 160 kilogrammos folyami delfinek 3—12 fős csoportokban élnek.

Ez év áprilisában a magyar természetvédelmi hatóságok ötven, az országba illegálisan beérkezett jákó, más néven szürkepapagájt koboztak el. A madarakat a magyar állatkeretek között osztották el.

A jól ismert, Ausztráliában élő, eukaliptusszal táplálkozó erszényes medvék, azaz koalák száma ötven év alatt több millióról mintegy négyszázezerre esett vissza.

Borneo és Szumátra szigetein becslés szerint még mintegy 5000—30 000 orangután (*Pongo pygmaeus*) él. Létüket újabban az orvvadászat és fakitermelés mellett az élőhelyükön folytatott arany- és gyémántbányászat is veszélyezteti.

A Szegedi Vadasparkba a már meglévő kulán csődör mellé Karl Marx Stadt városából két kanca érkezett. Szintén újdonság az Indiában és Srí Lanka szigetén élő hulmánt (*Presbytis entellus*), valamint a vörös fülű cerkóf (*Cercopithecus erythrotis*), amelynek hazája Nigéria és Kamerun. Mindkét faj Duisburgból érkezett.

**Kulán** *Egyházi István felvétele*



A tudósok megfigyelése szerint az Ausztráliában honos tojásrakó hangyászün (*Trachyglossus aculeatus*) testhőmérséklete a téli álom alatt erősen leül. Ezt a jelenséget eddig csak fejlettebb emlősöknél figyelték meg.

1987-ben a kutatók öt hangyászünre apró rádióadót erősítettek, amely a hőmérséklet változását is mérte. Kiderült, hogy az állatok egyébként 31—33 °C-os testhőmérséklete télen 1—9 °C-ra süllyed, de két-három hetenként egy-két napra visszaáll a nyári szintre. Az ausztráliai hangyászün va-

lószerűleg átmeneti fokozatot képvisel a hőszabályozás két módja között. Az egyik esetben, így a hullóknél, külső hőforrás, pl. a napsugárzás szabályozza a hőt. A másik esetben, mint a madaraknál és a nagyobb emlősöknél, a feldolgozott táplálék teremt belső energiaforrást.

Felhalmozást és testsúlygyarapodást ugyan a hangyászünnél is megfigyelhetünk a téli álom előtt, de nem képződik rajta zsírréteg, mint az anyaméhvel rendelkező fejlettebb társainál, amelyeknek a zsír téli energiataartalékuk.

## A Balaton titokfejtői

Lóczy Lajos, a századforduló egyik legkiválóbb tudósának neve összeforrt a Balatonéval. Bár ő maga földrajzzal foglalkozott, mégis ő volt a magyar geográfia megújítója. Az oknyomozó földrajz lelkes híveként célja az volt, hogy a honi földrajztudomány ne csak az egyes természeti képződmények leírásából álljon, hanem földtani alapon ezek keletkezését is magyarázza. A pesti egyetem professzoraként diákjaival bebarangolta az országot. Útjuk legtöbbször a Balatonnál végződött. Ekkortájt a tó déli partja még mocsaras terület volt, a Földvárhoz közeli nádasban még élt a nádi farkas, de már a Kelén nevű gőzhajó is hozzátartozott a képhez, megjelentek az első strandolók, s nőtt az érdeklődés a tó keletkezése, története, élővilága iránt. 1891-ben Lóczy vezetésével megindult a tájegység tudományos feltárása. A 30 éven át tartó kutatómunkában a legkiválóbb hazai és külföldi szakemberek; az ásványtan, földtan, őslénytan, vízrajz, állat- és növénytan, néprajz stb. képviselői vettek részt. A vállalkozás mecénása Semsey Andor

volt. Lóczy 1891 és 1913 között vett részt a munkában, a geológiai vizsgálatot végezte. Többek között új elméletet állított fel a Balaton keletkezéséről.

1913-ra a nagy mű tetemes részével már elkészültek, a 32 kötetes munka A Balaton tudományos tanulmányozása címen jelent meg. Ez később újabb kötetekkel bővült.

JÁGER EDIT

## Feltűnő növények júliusban

A nyárközepi réten messziről virít az embermagasságú, keréknyi törzszakból magasra szökő szösös ökörfarkkóró. Szirmaiból köhögést csillapító teát főznek. Nála alig alacsonyabb, körülbelül másfél méteres a gyapjúfűnek is titulált molyhos farkkóró.

Érintsd meg a levelét, és rögtön világos lesz nevének eredete! Míg ennek tömött, valóban az ökör farkához hasonlít a virágzata, addig társa, a csilláros ökörfakkóró leginkább egy díszes, sokkarú lámpára emlékeztet.

## Meghalt a Melegvíz, éljen a Nádító-patak!

Volt egyszer egy kis patak a Bakonyban, úgy hívták: Nádító-patak.

Vízimalmokat hajtott, apró halaknak adott otthont. Aztán jött egy háború, tönkrementek a malmok. A patak zavartalanul folydogált, míg meg nem jelentek a környéken a bauxitbányászok. De az értékes nyersanyaghoz csak úgy fértek hozzá, hogy elszívták a bányából a vizet. A szivattyúzástól elapadtak sorra a források, már a Nádító-patak is majd kiszáradt. De egyre több vizet emeltek a felszínre a szivattyúk, s azt valahogy el kellett vezetni. Úgy találták, a Nádító-patak medre erre éppen megfelel. Kissé kiegyenesítették, el is keresztelték Melegvíznek, kikotorták, azóta ő vezeti a Marcalba a bauxitbányák vizét. Így volt ez évtizedek óta, egészen 1989 nyaráig. Az egész évben egyenletesen meleg bányavízben trópusi vízinövények telepedtek meg, s jól érezték ott magukat a halak és más vízi állatok. Még a partokra is üdítően hatott a meleg vízfolyam, a vízbe lógó éger- és fűzfák előbb bontották barkáikat, mint másutt, s a partot néha már januárban fehér hóvirágszőnyeg szegélyezte. Ennek az idilli állapotnak most vége. A bauxitbányászok fokozatosan leállítják a szivattyúkat — a Melegvíz mesterséges forrásait —, s a patak soha be nem fagyó vize lassan elapad. Egy időre talán a meder feneké is szárazra kerül, s a gazdag vízivilágnak is vége lesz. De ha szomorkodnunk is kell elmúlása felett, azért nagyon ne sajnáljuk. Nagy ára volt e tenyérnyi paradicsomnak. Elapadtak

## Egy természettudós utazásai 4. rész

### Galápagos-szigetek

Tizenegy napot töltött a Beagle a Galápagos-szigetek kikötőjében, így Darwinnak volt ideje alaposan körülnézni.

Tudta, hogy a szigetcsoport nagyon fiatal, mindössze néhány millió éves, földrajzi adottságai is érdekesek. Trópusi fekvésű, de a Humboldt-tengeráramlás hűti. Nem csoda hát, hogy élővilága rendkívüli. A tudós számára kétségkívül az elefántteknősök nyújtották a legnagyobb élményt. A sziget kormányzója így dicsekedett: „Mutasson nekem egy teknőspáncélt és megmondom, melyik szigetről való.” Valóban, minden szigetnek megvolt a saját teknősváltozata. Darwin így ír: „... álmodni sem mertem afelől, hogy az egymástól alig 50—60 mérföld távolságra lévő szigetek ... pontosan ugyanazon a kőzetből állnak, teljesen azonos az éghajlatuk, közel egyenlő magasságúak — eltérő állatvilágot mutatnak fel.”

Darwin idejében az óriásteknősöknek 15 alfaja volt, ebből

napjainkra öt kipusztult, aminek oka a kíméletlen mészárlás és a szigeteken elszaporodott kecskék és patkányok. (A kecskék minden táplálékot lelegelnek, a patkányok a teknőstojásokat és a kicsinyeket falják föl.)

A szigetek madárvilága is elgondolkodtatta a természetbúvart.

Sok, egymással rokon pintyfélélt talált és megfigyelte, hogy csőrük mérete és formája mennyire különbözik egymástól. Mindegyik csőr másfajta táplálék elfogadására alkalmas. Darwinban felmerült a kérdés: „lehet, hogy ezek egyetlenegy ősi fajból származnak?”

Magyarországon is élnek pintyfélék. Rajzold le az egyes fajok csőrét és küldd el nekünk! Nézz utána, hogy milyen táplálékot fogyasztanak ezek, szerinted hogyan függ össze a csőrük mérete és alakja a táplálék összetételével.

**SZILÁGYI LÁSZLÓ**



a Hévízi-tó forrásai, kiszáradt a tapolcai Tavasbarlang, eltűnt a közeli Lesence-patak páratlan élővilága, s a bakonyi erdők növényzete is száradásnak indult. Ezért is kellett leállítani a víz alatti bauxitbányászatot,

hogy legalább a remény meglegyen arra, hogy mindezek az értékek még megmenthetők. A Melegvíz órai tehát megvannak számlálva, de éljen a Nádító-patak!

b. z.



Neked bizonyára más a kedvenc állatod, mint a szomszéd lánynak, s az sem biztos, hogy bármelyikötök is rajong, teszem azt, egy — egérért. Ám számos olyan állatfaj él a Földön, amelyeket szinte mindenki szeret.

Többek között ezekből állított össze egy csokorra valót a Szegedi Vadaspark és a Süni Szerkesztősége, amikor megjelentették a

### **KEDVENCEINK A SZEGEDI VADASPARKBAN**

című kiadványt. E füzetkéből megtudhatod, hogyan él az állatkertekben feletébb ritka és hallatlanul érdekes életmódú, Dél-Amerikában honos pamparóka, melynek hangjától időnként az egész Vadaspark visszhangzik.

Sok-sok aprócska majom népesíti be a Trópusi-ház bemutatót.

Ők a dél-amerikai karmosmajmok, tamarinok és selyemmajmocskák.

Róluk egyetlen magyar nyelvű kiadványban sem olvashatsz annyi érdekességet, mint ebben a füzetben.

Rajtuk kívül természetesen még bemutatásra kerülnek a tollas majmoknak is nevezett ékestollú papagájok, a sárga szemű hóbaglyok éppúgy, mint a Távol-Kelet „kismacska”, a bengáli törpemacska.

Ha sok érdekes állatfaj színes képére és érdekes leírására vagy kíváncsi, fordasd a

### **KEDVENCEINK A SZEGEDI VADASPARKBAN**

című kiadványt, amelyet a Vadasparkban vásárolhatsz meg.

# Eljegyzett óriások

Naprendszerünk óriásai, a Jupiter típusú bolygók, azaz a Jupiter, Szaturnusz, Uránusz és Neptunusz. Méretük sokszorosan felülmúlja a Földét, de talán a legérdekesebb az, hogy gyűrűjük van.

Az első gyűrűt a Szaturnusz körül figyelték meg. Amikor a XVII. században először fordították a kezdetleges távcsöveket az égbolt felé, a bolygó két oldalán furcsa kidudorodást észleltek. Ki volt az első aki ezt megfigyelte? (1.)

A Szaturnusz gyűrűje egy óriási, körülbelül 250 000 kilométer széles rendszer, amely több ezer tagból áll. A gyűrűt alkotó anyag mérete a néhány mikronos por szemcsétől a többméteres szikláig terjed. Külön érdekesség az 5000 kilométer széles Cassini-rés, ami szintén jól látszik a földi távcsövekkel. A bolygó június végétől kora este is megfigyelhető, 8–10 centiméter átmérőjű távcsővel megpillantható a gyűrűben a Cassini-rés is.

A Jupiter ugyan a leghatalmasabb, mégis olyan ékessége, mint távolabbi társának. Gyűrűje a Földről nem is látható, az űrszondák tárták fel létezését. A bolygó óriás azonban tartogat meglepetést: a mágneses tengelyére merőlegesen, körülbelül 400 ezer kilométerre a bolygótól van még egy gyűrűje. Ez az alakzat gáz-halmazállapotú, ezért fényessége és alakja nagyon változó. Anyagát valószínűleg az Io hold vulkánkitöréseiből nyeri. 1977-ben az Uránusz elfedte a SAO 158 657 jelű csillagot. Ekkor egy érdekes jelenséget figyeltek meg: a csillag a bolygókorong mögé lépése előtt és után többször elhalványodott. Így fedezték fel az öt fényesebb gyűrűt, majd később még négyet. Hasonló jelenséget észleltek a Neptunusznál is, de akkor még a megfigyelések elég bizonytalanok voltak.

Nézz utána, hogy melyek a főbb különbségek a Jupiter-típusú és a Föld-típusú bolygók között, és egy-két mondatban írd meg a Süninek! (2.) A legügyesebbek jutalmat kapnak.

PARAGI ZSOLT

# POSTA



— Azt olvastam, hogy az aranyhórcsógót nagyon hizlalja a napraforgó és a kukorica. Viszont a hórcsógóval tele van ezekkel.

Így nem tudom megakadályozni, hórcsógóm elhízását, hiába futtatom minden nap. Mit javasolsz? — kérdezte Gábor Edina budapesti olvasónk.

Minden piacon találsz terményárast, akinél a magokat

külön-külön veheted meg, s otthon te magad állíthatod össze a magkeveréket. Ez olcsóbb is, mint a készen kapható eledel. Vegyél zabot, árpat, kölest, kevés kender- és lenmagot, ezt keverd össze és csak nagyon kevés napraforgót és kukoricát tegyél bele. Emellett ugye nem feledkezel meg a zöldség- és gyümölcsféléről sem?!

— Kérlek ird meg, hogy mennyi ideig vemhes egy macska és mennyi ideig egy ló. Más: a cicám állán volt egy daganat, másnapra piros folt lett rajta. Mindig elkaparta, még most is sebes. Tehetek valamit, hogy hagyja abba? — kérdezte Mikó Renáta Dunabogdányból.

— A macskák körülbelül két hónapig, a lovak egy évig vemhesek.

A cicádnak valószínűleg tályoga van, egy verekedés közben szerzett seb begyulladt, ez okozta a daganatot. Sebfertőtlenítő szerekkel kezelheted, esetleg mutasd meg egy állatorvosnak is.

— A madarak közül a kedvencem a kaliforniai kondor, ezért szeretnék valamit tudni róla — írta Rağocsa Arnold pécsi olvasónk.

— Az újlégi keselyűk (Cathartidae) családjának legismertebb és legnagyobb faja a kondor (Vultur gryphus), szárnyai fesztávolsága három méter, súlya 8—12 kilogramm. Ugyanekkora, de teljesen fekete észak-amerikai rokona, a kaliforniai kondor (Gumnogyps californiatus), amely egykor az Egyesült Államok nyugati részeinek messzi vidékeit is lakta, de a vadászó ember és a mérgek hatvan példányra csökkentet-

ték állományát. Ez a néhány körüli madár a Los Angeles körüli szűk területre szorult. A kaliforniai kondor csak hatodik évében válik ivaréretté, és csak egy tojást tojik! A kotlásnál, mely hat—nyolc hétig tart, a hím és a tojó csak nagyobb időközökben váltja egymást. A fióka öt hónapig ül a fészekben, kirepülése után még két hónapig gondozzák, néha még a következő nyáron is.

A taraj nélküli sárgásfehér feje is megkülönbözteti a kaliforniai kondort a többi kondorfajtától. A kaliforniai kondor fogságban akár 45 évig is élél.

## Kondor



— Úgy hallottam, hogyha két konzervdobozt egymás fölé teszek és a felsőnek kifürom az alját, egy darab húst rakok bele, majd az egészet a kuka mellé teszem, akkor egy idő után az alsó dobozba tubifexek potyognak. Igaz ez? — kérdezte Ari Zoltán Lentiből.

— Az általad leírt módon nem

tubifex fog a dobozba potyogni, hanem légnynyűvek. Ezekkel is lehet halakat etetni, de sok ember undorodik tőlük. Tubifexet nagyon nehéz, szinte lehetetlen tenyészteni, de sekély vizekben gyűjthető. Halaidat főtt tojássárgával, nyers, pépesített májjal, nyershús cafatokkal is etetheted.

— Amikor sok körtét eszik az aranyhórcsógóm nem szaladgál — panaszoja Iva-nics Ildikó egri olvasónk.

— Bevallom, ha sok körtét eszem utána én sem szívesen futkosok.

Nem valószínű, hogy a körte minősége okozta hórcsógód ellustulását. Gondold el, hogy az aranyhórcsógó már teljesen

háziállat, így nem fordít kellő figyelmet arra, hogy táplálkozása után is ürge maradjon. Ellenben képzelj el egy „mezei” hórcsógót, amely ha körtét eszik nem tud elszaladni az ellenségei elől.

Ha ez így lenne, körteérés idején egyre kevesebb lenne a hórcsógó és egyre több a lusta, „telepocakú” ragadozó madár és róka.

— Kaptam egy nimfapagájt, de nagyon fél tőlünk. A konyhában tartjuk, kiengedjük röpködni, fürdőmedencéje is van, mégis hullik a tolla. Mit tegyek? — kérdezte Zsebbik Orsolya budapesti olvasónk.

— Sok türelemmel, kedves szóval, a kedvenc csemege kézről etetésével a legfélősebb nimfát is meg lehet szelídíteni. Az eledelet enyhén behajlított markodban tartva kínáld neki, ha kell félóráig is, esetleg pár órás éheztetés után, miközben kedvesen beszélsz hozzá. Ha borzogatja a tollait a fején, az jó jel.

Lehet, hogy a konyha nem tetszik igazán a madárnak. Nem mindegyik állat tudja megszokni a konyhai zajokat (hűtőajtó becsapása, edénycsörömpölés stb), gőzt, hideget-meleget. Ettől félős is lehet, tollát is hullajthatja.

A kereskedelemben kapható vitaminokkal gyorsan elérhető, hogy visszajöjjenek tollai.

— Német juhászkutyám allergiás a bolhacsípésre. Kiütése lesz, amit később kikapar. Mit tehetek? — kérdezi Gelencsér Tünde Budapestről.

— Allergiás tünetek megjelenését a legegyszerűbben úgy előzheted meg, ha megvéded a kutyádat a bolhától. Ez pedig úgynevezett bolhanyakörvvel oldható meg. Ezek műanyagból készülnek, és bolha- illetve kullancsirtóval vannak átitatva. Szinte minden állatkereskedésben kaphatók, áruk 300—500 Ft között van. Három-öt hónapig hatnak. A nyakörvet mindig a kutyán kell hagyni. Ha nem kapsz nyakörvet, ideiglenesen a kutyák részére készült bolhairtó spray (amely ugyan káros a környezetre) is megfelel.

#### Levelezne:

*Tengerimalac-tartó lányokkal:* Dobos Anita Andocs, Szabadság tér 1. 8675

*Kutya- és macskabarát 13—14 éves gyerekekkel:* Rajna Mariann Budapest, Ungvár u. 20. 1142

*Természetbarátokkal:* Sima Krisztina Budapest, Hollós K. L. u. 6. 1039

*Bélyeggyűjtő és olvasni szerető gyerekekkel:* Szrenkó Krisztina Budapest, Kanizsai u. 2. 1114

*Amatőr csillagászokkal:* Nagy Zoltán Makó, November 7. tér 8/a. 6900

*Horgászokkal:* Faragó Zoltán Püspökladány, Jog u. 12. 4150

*Állatbarátokkal és természetjárókkal:* Kocza Annamária Portelek, Fő u. 23. 5152

*Bélyeggyűjtő és állatbarát gyerekekkel:* Nagy Judit Kunmadaras, Munkás u. 7. 5321

*Állatbarátokkal:* Nagy Edina Szentes, Kádár Sándor u. 41. 6600

*Természetbarát 10—12 éves lányokkal:* Péter Nóra és Imre Szilvia Budapest, Rónai Sándor u. 11. 1041

*Hőrcsögbarátokkal:* Cseke Krisztina Halimba, Kossuth L. u. 43. 8452

#### Cserélne:

54 literes akváriumot egy nem törzskönyvezett pekingi palotapincsire vagy perzsa macskára Kéri Mónika Nagykőrös, Tisza u. 14. 2750

#### Keres:

*Perzsa macskakölyköt:* Détári Olga Szentes, Klára u. 6. 6600

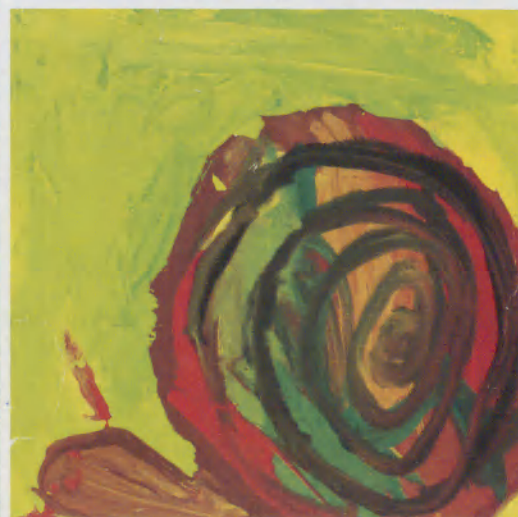
— Hallottam, hogy van ebadó. Mennyit kell fizetni egy kutya után? — kérdezte Danovszky Zoltán budapesti olvasónk.

— Semennyit. Az ebadót néhány éve eltörölték.

## GALÉRIA



PILLANGÓ. Turai Adrienn, a pomázi Természetbarát Szakkör hét éves tagjának festménye



CSIGA. Bannert Zoltán a pomázi Természetbarát Szakkör hét éves tagjának festménye



## Exponálás előtt

Nagy kócsag (*Egretta alba alba*). A felvétel országúton készült, a madár mellé leálló autóból. Itt a madár megszokta a forgalmat és nem törődött vele, tovább vadászott az útmenti árokban.

A fészke mellett ez elképzelhetetlen volna.

Rekesznyílás: 8; megv. idő: 1/125; Pentacon Six 6x6 5. 6/500 Pentacon teleobjektív  
Juni 10

Új sorozatunkkal azoknak szeretnénk kedvet csinálni, ötleteket és ismereteket adni, akik a fényképezés kezdő lépésein már túl vannak és a növényvilágot vagy az állatok életét próbálják képeiken megörökíteni.

Először a természetfényképezés etikájáról kell röviden szólnunk. Igazi természetfotós csak az lehet, aki a leggondosabban vigyáz a természetre, abban kárt nem okoz. Például a madarak fészkelőhelyét nem közelíti meg úgy, hogy azokat elriassza, vagy akár csak zavarja őket. A fészkelő madarak zavarása könnyen okozhatja a fészkealj pusztulását. Ilyen képek készítése nagy hozzáértést igényel. Eleinte ne is próbálkozz vele. Az óvatosság más állatfajok esetében is kötelező. Egy állat zavarását jelenti az is, ha megszokott táplálkozási, vagy más élettevékenységéhez használt területén háborgatjuk. Ezzel más, kedvezőtlen területre, netán ott territóriumharcra kényszerül és előfordulhat, hogy

valamelyik egyed nem talál megfelelő életteret magának.

Ugyancsak tilos egy csodás virágfotó reményében védett virágokat letépni vagy kiásní, vagy akár a szomszédos, a kép szempontjából „zavaró” virágokat eltávolítani. Azt, hogy mikor zavarasz egy állatfajt, nehéz pontosan megmondani, és ezért is nagyon fontos, hogy a lefényképezendő állat vagy növény természetrajzát nagyon alaposan ismerd. Tanulmányozd a faj szakirodalmát!

Enélkül felvételeid sikere véletlenszerű lesz. A haladó, eredményes természetfotósok is általában egy—egy fajra specializálódtak, amelyet másoknál sokkal jobban ismernek.

Szeretném eloszlatni azt a tévhitet is, hogy jó képeket csak valamilyen természetvédelmi területen lehet készíteni. Ezeken kívül is rengeteg a téma.

A következő számunkban a felszerelésről lesz szó.

**FORRÁSY CSABA**

## Nyertesek

Februári számunk helyes megfejtése: macska, mókus, gímszarvas, vaddisznó, őz, nyúl, róka, kutya.

Aranyhórcsögöt nyert: Kózhalmi Orsolya Sümeg, Ifjúság u. 6. 8330; Tóth Richárd Márkó, Mesteri u. 22. 8441; Tóth Róbert Parasznya, Arany János u. 20. 3770.  
Gratulálunk a nyerteseknek!



„... de Theodore úgy beszélt velem, mintha felnőtt, sőt mintha épp olyan tudós lennék, mint ő. Állandóan az járt az eszemben, amit a csapóajtós pókokról mondott. Izgatott a kis állat, mely selyemlyukában kuporog, behúzva az ajtót görbe karmaival, és fülel a kinti mohán mozgó rovarokra. Vajon milyennek hallja a külső zajokat a csapóajtós pók? Elképzeltem, hogy egy csiga, amikor elmászik az ajtó fölött, valószínűleg olyasféle hangot ad, mint amikor lassan letépnek egy ragtapaszt.”

„A gyűrés közben is igyekeztem mindent meglátni, megfigyelni, ami körülöttem történt. A hálók felállítása után rendszerint a várakozás percei, néha órai következnek, de ezek számomra soha nem telnek unalmasan. Még ha a várt rigók, fülemülék vagy poszáták el is maradtak, mindig akadt valami látnivaló, legyen az frissen nyílt virág, a fűszálak között hazafelé igyekvő hangya, a magasban keringő ölyv vagy a bokrok alján halk zizegéssel tovasurránó egerke.”

„... őt „Lusticá”-nak neveztem el, ami azt jelenti: „Jókedvű”.

A harmadik — a leggyengébb testű — kölyök volt a legelszántabb.

Úttörőként járt elől, s ha felkeltette a testvérek bizalmatlanságát, mindig a kicsit küldték felderítőnek. Elzának neveztük el, mert jellege egyik ismerősömrre emlékeztetett.”



Idézeteink három jól ismert természetkönyvből származnak. Írjátok meg e művek írójának nevét, valamint a könyvek címét. Segítségül eláruljuk, hogy az első idézet egy angol, a második egy magyar, míg a harmadik egy Kenyában élő, illetve élt írótól származik.

*Forrásy Csaba felvétele*

**A címdalton:** Ausztráliában (Násfay házaspár felvétele) **Kis képeink:** Hermelin (Bánsági László felvétele), Cifra kankalin (Lőrincz István felvétele), Bivaly az Afrika Múzeumban (Kovács Zsolt felvétele)

Süni az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, a Göncöl Társaság és az OKK Dokumentációs Központ és Könyvtár folyóirata. Felelős szerkesztő: Bársony Katalin. Munkatársak: Lendér Livia és Kovács Zsolt. Szerkesztőség: Budapest, Bécsi u. 171. 1032. Tel.: 188-6874. Kiadja az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat, az Idegenforgalmi Világszervezet — WTO — társult tagja, valamint a Göncöl Társaság. Felelős kiadók: Fazekas István vezérigazgató és Kiszkel Vilmos titkár. Készítette a Somogy Megyei Nyomdaipari Vállalat. Felelős vezető: Mike Ferenc igazgató. ISSN 0237-1154. Engedélyszám: III (IFJ) 41/1986. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizet-hető bármely hírlapkézbesítő postahivatalban, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlap Előfizetési és Lapellátási Irodában (HELIR Budapest XIII., Lehel u. 10/a. 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzügyi jelzőszámra. Előfizetési díj félévre: 177 forint, egy évre 354 forint.

# Diákigazolvány és GÁBRIEL tanulóbiztosítás



Eddig külön voltak. Most mindaz a kedvezmény és biztonság,  
amire szükséged lehet, végre egy kézbe került.

A Te kezébe.

Csak egy új diákigazolvány kell hozzá. És persze GÁBRIEL tanulóbiztosítás.

## A nagy találkozás.

Rollax



ÁLLAMI  
BIZTOSÍTÓ